

Jordbruksutskottets betänkande

1978/79:34

med anledning av viss del av propositionen 1978/79:115 med riktlinjer för energipolitiken, såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde, jämte motioner

Propositionen

I propositionen 1978/79:115 (bil. 1) läggs fram förslag till riktlinjer för energipolitiken fram till omkring år 1990. Därvid föreslås bl. a. omfattande insatser för att ersätta olja med andra energislag. Vidare förutskickas flera förslag rörande oljans hälso- och miljöproblem, omfattande bl. a. ökade insatser för forskning om skadeverkningarna vid oljeförbränning och om åtgärder för att minska utsläppen av föroreningar. Enligt propositionen erfordras ökad kolanvändning för att minska oljeberoendet. Ett omfattande arbete aviseras för att lösa de miljöproblem som är förenade med koleldning och kolhantering.

I bilaga 2 till propositionen förordas bl. a., mot bakgrund av vad i bilaga 1 anförts om behovet av ytterligare forskning rörande hälso- och miljöeffekterna av förbränning av fossila energikällor, att ytterligare medel anslås till forskning rörande försurningsproblemen. Sålunda föreslås såvitt nu är i fråga (punkt 2 i hemställan) att riksdagen till Miljövårdsforskning för budgetåret 1979/80 under tionde huvudtiteln utöver i propositionen 1978/79:100 bilaga 13 föreslaget reservationsanslag anvisar ytterligare 2 000 000 kr.

Behandlingen av bilaga 2 i återstående del (punkt 1, bemyndigande för regeringen att medge visst intrång i Pieljekaise nationalpark) har uppskjutits till 1979/80 års riksmöte (se JoU 1978/79:27).

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels den under allmänna motionstiden 1979 väckta motionen

1978/79:1990 av Olof Palme m. fl. (s) vari hemställs, såvitt nu är i fråga (yrkandet 7), att riksdagen beslutar 7. att hos regeringen begära dels att förslag framläggas i samband med den energipolitiska propositionen om ett genomförande av de sista etapperna av den plan för begränsning av svavelutsläppen som riksdagen tidigare antagit, dels fortsatta åtgärder på det internationella planet för begränsning av svavelutsläpp.

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2247 av Elver Jonsson (fp) vari hemställs att riksdagen beslutar 1. att forskningen ges en stark inriktning mot miljövänliga motorbränslen, 2. att

åtgärder vidtas för att kraftigt begränsa de luftföroreningar som de nuvarande bilavgaserna i våra tätorter svarar för, 3. att värdet av miljövänliga motorbränslen beaktas vid framtida förändringar i beskattningen,

1978/79:2358 av Bernt Ekinge (fp) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om naturvårdsverkets roll i fråga om forskning och metodutveckling samt tillståndsgivning och kontroll vid ianspråktagande av bränslen som kan ersätta oljan,

1978/79:2408 av Birgitta Hambræus och Karl Erik Olsson (båda c) vari hemställs, såvitt nu är i fråga (yrkandet 2), att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att mätning av radioaktiva utsläpp åläggs hälsovårdsnämnderna i enlighet med vad som anförts i motionen,

1978/79:2421 av Olle Svensson m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om en plan och resurstilldelning som möjliggör för naturvårdsverket att medverka i forskning och metodutveckling samt tillståndsgivning och kontroll av bränsle som kan ersätta olja,

1978/79:2422 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari föreslås, såvitt nu är i fråga (yrkandet 8), att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att svavelhalten i olja skall sänkas till den nivå som anges i motionen, dvs. 0,3–0,4 %.

Utskottet

I bilaga 2 till förevarande proposition föreslås, såvitt nu är i fråga, att ytterligare 2 milj. kr. anvisas för miljövårdsforskning för budgetåret 1979/80. Därvid hänvisas till vad statsrådet Tham i bilaga 1 till propositionen anført om behovet av ytterligare forskning rörande hälso- och miljöeffekterna av förbränning av fossila energikällor.

Utskottet vill erinra om att riksdagen på utskottets förslag till miljövårdsforskning för nästkommande budgetår tidigare under detta riksmöte anvisat ett reservationsanslag om 32,8 milj. kr. (prop. 1978/79:100, bil. 13, JoU 1978/79:20 p. 45, rskr 1978/79:253).

Utskottet, som ansluter sig till vad i propositionen 1978/79:115 anförts om behovet av ytterligare forskning på förevarande område, tillstyrker förslaget om ytterligare medelsanvisning för angivna ändamål. Utskottet vill tillägga att frågan om hälso- och miljöeffekter av andra bränslen än olja kan ge anledning till överväganden rörande bl. a. naturvårdsverkets funktion och möjligheter att utöva tillsyn och kontroll i sådana sammanhang. Till denna fråga återkommer utskottet i det följande i samband med behandlingen av motionerna 2358 och 2421.

I motionen 2247 berörs de hälso- och miljöproblem som sammanhänger med luftföroreningar från fordonstrafiken. Motionärerna tar bl. a. upp frågan om miljövänligare motorbränslen, t. ex. motorgas. Enligt motionen är miljöskälen för att introducera bilar drivna med motorgas utomordentligt

starka. Motionen utmynnar i en begäran att åtgärder vidtas för att kraftigt begränsa luftföroreningarna från bilavgaser och att värdet av miljövänliga motorbränslen beaktas i forskningen och i samband med framtida beskattning.

Enligt motionen 1990 i förevarande del (yrkandet 7) är svavelföroreningarna ett av våra mest besvärande miljöproblem. I samband med 1979 års energipolitiska beslut bör därför förslag framläggas om fullföljande av den plan som utredningen om begränsning av svavelutsläpp föreslog. Denna innebär bl. a. att användningen av eldningsolja med högre svavelhalt än 1 % skulle vara förbjuden i hela landet fr. o. m. den 1 oktober 1984. Vidare understryks i motionen det nödvändiga i att regeringen i olika internationella sammanhang fortsätter arbetet på att få till stånd överenskommelser om en begränsning av svavelutsläppen.

Också i motionen 2422 (yrkandet 8) anförs synpunkter på oljans miljöeffekter. Det är enligt motionen positivt att ökade insatser föreslås på detta område. Dessa är emellertid inte tillräckliga. Motionärerna föreslår därför en sänkning av svavelhalten i eldningsolja till 0,3–0,4 % med verkan fr. o. m. den 1 oktober 1984.

I två motioner, 2358 och 2421, anförs synpunkter på naturvårdsverkets möjligheter att medverka i forskning, metodutveckling, tillståndsgivning och kontroll i fråga om bränslen som kan ersätta olja. Enligt båda motionerna bör en uppbyggnad av verkets resurser ske för angivna arbetsuppgifter. Mot angivna bakgrund anförs i motionen 2421 att det i propositionen föreslagna anslaget är helt otillräckligt. I avvaktan på att andra finansieringsåtgärder kommer verket till del borde enligt nämnda motion anslaget höjas med sikte på ett rambelopp som ger anslaget långsiktig karaktär och medger en uppbyggnad på sikt av resurser som motsvarar de krav som producentintressenas planer kan väntas ställa. I motionen 2358 framhålls dessutom behovet av medel till grundforskning med hänsyn till de brister som föreligger i vårt vetande om fundamentala kemiska och biologiska processer vid förbränning av olja och fasta bränslen.

I motionen 2408 (yrkandet 2) behandlas skyddet mot strålning från kärnkraftverken. Enligt motionen finns ett behov av att mätning och kontroll sker genom opartisk instans. Statens strålskyddsinstitut har inte resurser att självt utföra mätningar eller att i övrigt kontrollera om företagen lever upp till de av institutet utfärdade strålskyddsnormerna. Motionen utmynnar i ett yrkande att hälsovårdsnämnderna bör åläggas att svara för mätningen av radioaktiva utsläpp. Kostnaderna för verksamheten bör bestridas över statsbudgeten, men kraftföretagen bör debiteras.

Vad först beträffar motionen 2247 får utskottet erinra om att riksdagen så sent som i april 1979 på utskottets förslag framhållit behovet av snara och verkningfulla åtgärder mot bilavgasens hälso- och miljöeffekter med anledning av motioner i detta ämne (JoU 1978/79:22, rskr 1978/79:266). I detta

sammanhang underströk utskottet bl. a. det angelägna i att den verksamhet som pågick på förevarande område inriktades på att utarbeta konkreta förslag till åtgärder, syftande till en snabb förbättring av luftföroreningssituationen i de svårast drabbade tätorterna. Vidare fann utskottet starka skäl tala för att regeringen snarast lät utarbeta ett samlat åtgärdsprogram mot bilavgasproblemen. Något ytterligare initiativ från riksdagens sida med anledning av motionen 2247 synes mot angiven bakgrund inte påkallat.

I fråga om svavelutsläppen och därmed sammanhängande problem vill utskottet erinra om att bestämmelserna rörande den högsta tillåtna svavelhalten i eldningsolja successivt skärpts så att i dag hela södra och mellersta Sverige upp till Mälardalen samt Örebro och Värmlands län omfattas av förbud att förbränna tjock eldningsolja med en svavelhalt överstigande 1 %. Beslut har vidare fattats om att fr. o. m. den 1 oktober 1980 begränsa svavelhalten i den tunna eldningsoljan – den s. k. villaoljan – till 0,3 % (SFS 1976:1055). Enligt statsrådet Tham bör ytterligare åtgärder vidtas för att minska utsläppen av svaveldioxid. I propositionen anmäls att jordbruksministern inom kort ämnar föreslå regeringen att fr. o. m. den 1 oktober 1981 utvidga förbudet att förbränna tjock eldningsolja med mer än 1 % svavel till att omfatta även Uppsala, Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län.

I propositionen (bil. 1 s. 62) hänvisas i detta sammanhang till ett program för minskning av de svenska svavelutsläppen som enligt propositionen fastställdes år 1977 (prop. 1976/77:3. JoU 1976/77:4, rskr 1976/77:24). Utskottet får med anledning härav erinra om att riksdagen genom nämnda beslut dels antog i propositionen 1976/77:3 framlagt förslag till lag om svavelhaltigt bränsle, dels godkände de grunder för statsbidrag till kalkning av vattensystem som utskottet i sammanhanget förordade. Något formellt fastställande i alla delar av det programförslag som utredningen om begränsning av svavelutsläpp hade framlagt för regeringen förekom däremot inte. Dåvarande jordbruksministern anförde härom för sin del bl. a. (prop. 1976/77:3 s. 29) att han i allt väsentligt kunde ansluta sig till programförslaget. När det gällde den del av programmet som omfattade tiden efter år 1980 ansåg jordbruksministern liksom utredningen att slutlig ställning borde tas i samband med kommande beslut om den framtida energipolitiken.

Utskottet vill i anslutning till motionen 1990, yrkandet 7, understryka det angelägna i att återstående delar av förenämnda program genomförs så snart omständigheterna medger det. Utgångspunkten för det fortsatta arbetet med hithörande frågor bör enligt utskottets mening vara att förbudet mot förbränning av tjock eldningsolja med en svavelhalt överstigande 1 % fr. o. m. den 1 oktober 1984 omfattar hela landet. Att fastställa denna målsättning är viktigt inte minst med hänsyn till det betydelsefulla internationella samarbete på området som utskottet berör i det följande. Vad utskottet anført med anledning av motionen 1990, yrkandet 7 i denna del, bör

riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet är inte berett att förorda en så långtgående sänkning av svavelhalten i tjock eldningsolja som föreslås i motionen 2422, yrkandet 8. Motionsyrkandet avstyrks således.

Som utskottet tidigare anfört (bl. a. JoU 1978/79:14) kan endast en del av de svavelföreningar som drabbar landet motverkas genom åtgärder på det nationella planet. Med hänsyn härtill är det utomordentligt viktigt att det även i internationella sammanhang skapas förståelse för behovet av en begränsning av svavelutsläppen. Den verksamhet som från svensk sida bedrivs i olika internationella organisationer m. m. är självfallet värdefull. För närmare uppgifter om denna verksamhet hänvisas till utskottets betänkanden JoU 1976/77:26 och 1978/79:14.

Det kan tilläggas att fortsatta överläggningar om en minskning av svavelutsläppen i hela Europa enligt vad utskottet erfarit kommer att inledas vid årsskiftet 1979-1980 inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE).

Utskottet vill med hänvisning till det anförda och i anslutning till motionen 1990, yrkandet 7 i återstående del, understryka det angelägna i att regeringen med kraft fullföljer i olika sammanhang inledda strävanden att uppnå internationella överenskommelser om begränsning av svavelutsläppen. Utskottet utgår från att motionens syfte härvidlag kan tillgodoses utan något särskilt initiativ från riksdagens sida. Med vad utskottet anfört bör motionen i förevarande del kunna anses besvarad.

De hälso- och miljöproblem som kan antas uppstå vid användningen av kol som bränsle ägnas stor uppmärksamhet i propositionen (bil. 1 s. 65 f.). Föredragande statsrådet bedömer en ökad kolanvändning i vårt land som nödvändig för att vårt oljeberoende skall minska. En introduktion av kol i större skala ställer dock långtgående krav på att luftutsläppen skall bemästras och på att de långsiktiga avfallsproblemen skall lösas. Föredraganden anför härvid en rad exempel på vilka insatser som planeras för att motverka problemen. Bl. a. kommer vattenfallsverket att få i uppdrag att visa hur hälso- och miljöproblemen vid kolanvändning skall kunna lösas på ett godtagbart sätt. Samarbete bör därvid enligt propositionen ske med industrin i övrigt liksom med kommunerna, statens naturvårdsverk och övriga berörda.

Utskottet vill starkt understryka vikten av att riskerna för miljön med en ökad användning av kol blir tillfredsställande belysta. Det är också angeläget att stränga krav på rening av luftutsläpp och en från miljösynpunkt tillfredsställande hantering av de långsiktiga avfallsproblemen uppställs som villkor vid användning av kol som bränsle i energiförsörjningen. Det nu anförda innebär att motionerna 2358 och 2421 enligt utskottets mening innehåller åtskilliga synpunkter som synes böra beaktas i detta sammanhang. Utskottet anser det t. ex. i likhet med motionärerna angeläget att frågan om tillståndsgivning och kontroll i fråga om utsläpp av föroreningar från bränslen

samt naturvårdsverkets funktion som tillsynsmyndighet bör ägnas uppmärksamhet. Viktigt är också att få fram underlag för utformning av kriterier som begränsar bränslenas hälso- och miljöeffekter och som enligt utskottets bedömning rimligtvis måste ligga till grund för tillståndsgivning och kontroll. Mot angivna bakgrund finner utskottet starka skäl tala för att en plan utarbetas rörande en långsiktig uppbyggnad av naturvårdsverkets resurser för bl. a. metodutveckling, tillståndsgivning och kontroll av hithörande frågor. Vad utskottet anfört med anledning av motionerna 2358 och 2421 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I anslutning till motionen 2408 vill utskottet erinra om att frågan om säkerhet och hälso- och miljöproblem vid kärnkraftsanläggningar ingående diskuteras i förevarande proposition (bl. a. bil. 1 s. 70 f.). Föredragande statsrådet anför sammanfattningsvis att det är angeläget att de hälso- och miljöproblem som är förenade med energitillförseln och energianvändningen begränsas i största möjliga utsträckning. Det erinras om att inom kärnenergiområdet en rad omfattande åtgärder vidtagits för att höja säkerheten och därmed minska riskerna för skador på hälsa och miljö.

Frågor om skydd mot strålningsskador regleras med stöd av strålskyddslagen (1958:110). Enligt denna får radiologiskt arbete, varmed förstås bl. a. arbete med radioaktivt ämne och arbete vid anläggning för utvinning av kärnenergi, inte bedrivs utan tillstånd. När tillstånd meddelas skall också meddelas de villkor och övriga föreskrifter som är behövliga från strålskyddssynpunkt. Frågor om tillstånd och särskilda föreskrifter m. m. prövas av statens strålskyddsinstitut. Institutet utövar också tillsyn över efterlevnaden av strålskyddslagen och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Dessa föreskrifter grundas på internationella rekommendationer, främst av Internationella strålskyddskommissionen och FN:s vetenskapliga strålningskommitté.

Mätning och kontroll av radioaktiva utsläpp från kärnkraftsanläggningar sker således i enlighet med av strålskyddsinstitutet meddelade föreskrifter. Vid institutet pågår f. n. viss forskningsverksamhet i syfte att ytterligare förbättra nu tillämpade mätningmetoder.

Enligt utskottets mening finns det anledning att fortsätta det viktiga arbetet med att förbättra säkerheten och klara hälso- och miljöproblemen inom kärnenergiområdet. Så till vida har utskottet ingen annan uppfattning än den motionen ger uttryck för. Det bör dock enligt utskottets mening ankomma på strålskyddsinstitutet att bedöma i vad mån utvecklingen kräver ytterligare insatser från statsmakternas sida. Frågan om mätning och kontroll av radioaktiva utsläpp är självfallet mycket betydelsefull. Utskottet är dock inte berett att nu, utan närmare utredning angående behovet av ändrad ansvars- eller kompetensfördelning på förevarande område, förorda att hälsovårdsnämnderna åläggs sådana uppgifter som motionärerna åsyftar. Däremot vill utskottet framhålla det angelägna i att formerna för kontroll och tillsyn i fråga om strålning ägnas särskild uppmärksamhet i samband med

arbetet rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöproblem. Med vad utskottet anfört bör motionen 2408, yrkandet 2, kunna anses besvarad.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen

1. till *Miljövårdsforskning* för budgetåret 1979/80 under tionde huvudtiteln utöver av riksdagen tidigare anvisat reservationsanslag anvisar ytterligare 2 000 000 kr.,
2. beträffande åtgärder mot bilavgasens hälso- och miljöeffekter lämnar motionen 1978/79:2247 utan vidare åtgärd,
3. beträffande fortsatta insatser mot svavelföroreningar
 - a. med anledning av motionen 1978/79:1990, yrkandet 7 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om fortsatta åtgärder inom landet för begränsning av svavelutsläpp,
 - b. anser motionen 1978/79:1990, yrkandet 7 i återstående del, besvarad med vad utskottet anfört,
 - c. lämnar motionen 1978/79:2422, yrkandet 8, utan vidare åtgärd,
4. beträffande hälso- och miljöeffekter vid förbränning av kol m. m. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionerna 1978/79:2358 och 1978/79:2421,
5. beträffande mätning och kontroll av radioaktiva utsläpp anser motionen 1978/79:2408, yrkandet 2, besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 22 maj 1979

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Svante Lundkvist (s), Hans Wachtmeister (m), Maj Britt Theorin (s), Bertil Jonasson (c), Arne Andersson i Ljung (m), Gunnar Olsson (s)*, Märta Fredrikson (c), Håkan Strömberg (s), Ingemar Hallenius (c), Stig Alftin (s)*, Ove Karlsson (s)*, Kerstin Anér (fp), Sven Eric Lorentzon (m) och Wivi-Anne Radesjö (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation

av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg, Stig Alftin, Ove Karlsson och Wivi-Anne Radesjö (alla s) som anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Som utskottet" och slutar med "anses besvarad" bort ha följande lydelse:

Som utskottet --- (lika med utskottet) --- självfallet värdefull. Av särskild betydelse för möjligheten att uppnå praktiska resultat i hithörande frågor är dock enligt utskottets mening de bilaterala kontakterna. Utskottet vill mot angivna bakgrund understryka det nödvändiga i att regeringen fullföljer den socialdemokratiska regeringens program att genom direkta hänvändelser till de länder som svarar för de största utsläppen söka verka för att nå överenskommelser om begränsning av svavelutsläpp. Vad utskottet anfört med anledning av motionen 1990, yrkandet 7, i denna del bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 3 b bort ha följande lydelse:

3. b. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionen 1978/79:1990, yrkandet 7 i återstående del, anfört om fortsatta åtgärder på det internationella planet.